

ابراهیم اصلانی
روان‌شناس و مشاور مدارس
aslanedu@yahoo.com

معلم وارتباط با والدین

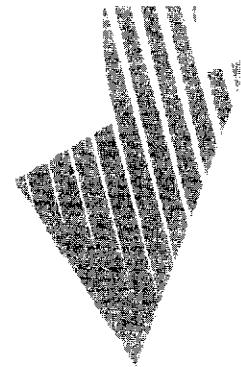
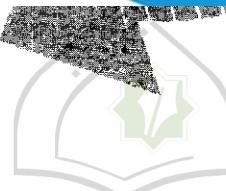

به کانال بانک مقاله‌های آموزشی و فرهنگی پیووندید

Telegram

<https://telegram.me/eduarticle>

گستردگی را در بر می‌گیرند. از آنجاکه ارتباط معلم با والدین در دوره ابتدایی عمومیت بیشتری دارد، معلمان این دوره فرصت‌های زیادتری برای کسب تجربه دارند.

۵. آنچه از والدین بیشتر انتظار می‌رود، کمک به کنترل دانش آموز است، ولی ابعاد روان‌شنختی موضوع - چه برای دانش آموز و چه برای والدین - چندان مورد توجه نیست. آسیب‌های این بی‌توجهی در دوره متوسطه بیشتر نمایان می‌شود.

حال بینیم، با توجه به نکات یادشده، معلم در ارتباط با والدین چگونه باید رفتار کند؟

دوره ابتدایی

● ناآشنایی علمی و منطقی با ویژگی‌های دانش آموزان در سطوح سنی، از کاستی‌ها و ضعف‌های عمومی مریبان و والدین است. همان‌گونه که شناخت این ویژگی‌ها برای معلمان ضرورت دارد، والدین نیز باید به شناخت‌های فردی و سلیقه‌ای خود از فرزندانشان اکتفا کنند. توقعات نادرست، ناشی‌گری‌ها، آسان‌گیری‌ها و سخت‌گیری‌های نامعقول و دخالت‌های بیجا، عمدتاً از عدم شناخت کافی ناشی

یکی از متغیرهای مهم در نحوه ارتباط معلم با والدین، «دوره تحصیلی دانش آموزان» است. بر این اساس و با توجه به ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی مردم ایران، نکات زیر قابل توجه هستند:

۱. ارتباط معلم با والدین، در دوره ابتدایی موضوعیت بیشتری دارد.

۲. ارتباط و همراهی والدین با مدرسه و معلم، بارونه تحصیلی دانش آموز رابطه‌ای معکوس دارد. یعنی هرچه دانش آموز به کلاس بالاتری می‌رود، همراهی والدین او با مدرسه کاهش می‌یابد.

۳. بسیاری از وجوده ارتباط معلم با والدین، مانند گزارش پیشرفت فردی، دیدار در خانه و نظرارت بر مشارکت اولیا، در مدرسه‌های ایران ناشناخته مانده است.

۴. مانند بعضی از مهارت‌های تربیتی، روش ارتباط معلم با والدین نیز برآسانه تجربه و توانایی‌های او شکل می‌گیرد. به همین لحاظ، تعدد و تنوع روش‌ها، طیف

اشاره

در شماره پیشین به طرح موضوع «معلم و ارتباط با والدین» و بررسی ابعاد آن پرداختیم و به نقش متغیرهای مؤثر نیز اشاره کردیم. در این شماره با عنایت به گستردگی موضوع، پیشنهادها و راهکارهایی، فقط بر مبنای متغیر دوره تحصیلی، ارائه می‌دهیم و یادآوری می‌کنیم که پرداختن به این موضوع نیاز به تأمل و بررسی‌ها و پژوهش‌های زیادی دارد.

فقط به ابهام موضوع منجر می‌شود.

راهنمای ۱ وظایف معلم در کار با والدین

اصل ارتباط اولیا و مربیان با والدین، به تعداد والدین و معجیط خاص آموزشی بستگی ندارد. معلمان باید نیازهای والدین را بدانند و امکان برنامه‌ریزی برای آموزش آنان را فراهم کنند. معمولاً، گزارش پیشرفت دانش آموز به والدین، تبادل اطلاعات با والدین، حل مسائل مشترک و برنامه‌ریزی برای آموزش والدین، از وظایف معلم است. او باید برای هر بخش، نسبت به بخش دیگر تفاوت قائل شود و از مهارت‌ها و فنون متفاوتی بهره جوید. هر چند معلم برای این که مشاور والدین باشد، تربیت نمی‌شود و اغلب آمادگی آموزش دادن به آن‌ها را نیز ندارد، ولی شغل او ایجاد می‌کند، در مواجهه با اولیا، شیوه واحدهای به کار گیرد.^۱

● زمانی پیش می‌آید که برای هدایت رفتارهای نامناسب دانش آموز، به مداخله‌های خاص نیاز پیدامی شود. در چنین شرایطی، می‌توان از مشارکت والدین نیز سود حست. از بعضی از این برنامه‌ها که مبنی بر روش‌های رفتاری هستند، با عنوان «طرح‌های خانگی» یاد می‌شود. مغاید بودن استفاده از طرح‌های خانگی در سنین و موقعیت‌های مختلف، ثابت شده است. به منظور اجرای چنین

طرح‌هایی، باید چند شرط رعایت شود:

۱. اولیا و والدین توافق کنند که چه رفتاری تقویت شود. باید سطح قابل قبول آن رفتار را نیز مشخص کنند.

۲. اولیا به مشارکت کامل در برنامه علاقه مند باشند.

۳. معلم روش مؤثری برای مکالمه و ارتباط با اولیا انتخاب کند.^۲

حرفه‌ای باشد. در دوره ابتدایی، به خصوص در سال‌های اول، بیشتر معلمان زن هستند. بنابراین با در نظر داشتن نقش مشاوره‌ای معلم، باید حد و حدود منطقی ارتباط مشخص باشد. صمیمیت زیاد، ورود به جزئیات زندگی والدین، دخالت‌های غیرتخصصی، درد دل‌های دوچاره و خلاصه هرگونه ارتباطی خارج از نقش مشاوره‌ای، صحیح نیست.

تمرین ۱

به سوالات زیر پاسخ دهید:

اگر بدانید یکی از دانش آموزان شما در خانه مشکلی مانند بگومگوها و دعواهای والدین دارد و این امر منجر به افت تحصیلی او می‌شود، چه می‌کنید؟

اقداماتی که انجام می‌دهید خیرخواهانه و با قصد کمک است، اما از چه تخصص‌هایی برای حل مشکل برخوردارید، تا چه حد به شرایط و ضرورت‌های این مشارکت، آگاهی دارید و در چه شرایطی مشارکت شما ضرورت پیدا می‌کند؟

● معلم باید در ارتباط گرفتن با والدین، با برنامه عمل کند. گاهی به رغم وجود فرسته‌های مناسب، تبادل اطلاعات بین والدین و معلم به صورت پراکنده و بدون انسجام انجام می‌شود و به نتیجه خاصی نمی‌انجامد. یادداشت از خلاصه مذاکرات، برنامه‌ریزی برای جلسات ارتباط و داشتن جهت‌گیری مشخص در هدایت رفتار والدین، به نظم فکری و رفتاری آنان کمک می‌کند. والدین باید بیاموزند که برای اصلاح رفتارهای فرزندانشان، آن‌ها را اولویت بندی کنند و در مورد هر رفتار، به صورت مستقل عمل کنند. پراکنده‌گویی، کلی‌گویی و صحبت‌های بی‌ربط در جلسات ارتباطی،

می‌شوند. این موضوع، فقط منحصر به والدین کم‌سواد و محروم نیست، بلکه در بسیاری از والدینی که تحصیلات بالا و موقعیت اجتماعی مناسبی دارند نیز چنین کاستی‌هایی دیده می‌شود. به دلیل ضعف اساسی در نظام راهنمایی و اطلاع‌رسانی، در کنار معضلات فرهنگی و تربیتی زیادی که به وجود می‌آید، مسئله ضعف «دانش فرزندپروری» نیز در والدین ایرانی دیده می‌شود. خدمت بیادی معلم ابتدایی به والدین، کمک به آنان در ترمیم این ضعف است. تصور کنید، اگر پدر و مادری با اصول روان‌شناسی رشد و با نظریه‌های رشد و کارکردهای آن‌ها آشنا شوند، تا چه حد رفتارهای تربیتی‌شان اصلاح خواهد شد.

● آموزش و پرورش ابتدایی در ایران، عمدتاً بر انگیزش بیرونی دانش آموز مبتنی است. والدین، مدرسه و معلم اصرار دارند، به کمک جایزه، ایجاد رقابت و تشویق و تنبیه، به هر نحو ممکن دانش آموز را به جلو هل دهند! اعمال کنترل والدین بر امور درسی فرزندان نیز از همین نگرش ناشی می‌شود. معلم ابتدایی، در ارتباط با والدین، باید آن‌ها را در این جهت هدایت کند که به جای اعمال کنترل، نقش ناظری داشته باشند. اگر معلم از والدین بخواهد، در مسائل تحصیلی فرزندانشان، سخت‌گیری نکند، او را به خود وابسته نسازند، کارهای درسی اش را انجام ندهند، مانع استقلال عمل او نشوند و... در واقع آن‌ها را به سمت تقویت انگیزه‌های درونی دانش آموزان هدایت کرده است.

معلم با ایجاد رابطه مثبت با والدین، می‌تواند آن‌ها را تشویق کند که علاقه پایداری نسبت به تجربه‌های آموزش کودکانشان نشان بدهند.^۳

● رابطه معلم با والدین، باید رابطه‌ای

نکته اصلی آن است که در مداخله های خاص برای هدایت رفтарهای نامناسب دانش آموز، وقتی قرار است معلم والدین را برای مشارکت فرایخواند، باید روش ها و تدابیر مشخصی اتخاذ کند.

دوره راهنمایی

● یکی از مسائل مهم ارتباط معلم با والدین در دوره راهنمایی، توجه طرفین به ویژگی های دوره نوجوانی است. دانش آموز، دیگر کودک دوره ابتدایی نیست که به سادگی با مسائل کنار بیاید و همه چیز را به راحتی پذیرد. تحمل، اجبار و سخت گیری برای درس خواندن در دوره راهنمایی، معمولاً به نتایج معکوسی منجر می شود. به این ترتیب، باید تصور شود که نوجوان به تنها می تواند با شرایط خاص دوره راهنمایی مانند تعدد درس و معلم سازگار شود. بنابراین باید راهنمایی های لازم در این خصوص انجام پذیرد. معلمان دوره راهنمایی، باید والدین را نیز در این باره راهنمایی کنند.

● یکی از عوامل اصلی افت تحصیلی، ورود به دوره راهنمایی است. برای این افت، می توان عوامل متعددی از جمله مسائل ذکر شده پیشین را عنوان کرد. در بحث حاضر، قصد بررسی این عوامل را نداریم، ولی به معلمان توصیه می کنیم، با برقراری ارتباط با والدین و استفاده از ابزارهای ممکن، شرایط را برای پیشگیری از افت احتمالی فراهم کنند. یکی از این ابزارها تقویت مثبت اندیشه در والدین است. والدین گاه به علت عدم درک مناسب تغییرات در سن بلوغ و همراه با آن، مشکلاتی که نوجوان به وجود می آورد، نگرشی سفی نسبت به فرزندهایان پیدا می کنند. مثبت اندیشه می کنند که والدین کمک می کنند با دیدی منطقی و متعادل به تغییرات

تماس خواهد گرفت و گاهی هم والدین او به مدرسه مراجعه خواهند کرد. استفاده از دیدارهای سه جانبیه - دانش آموز، والدین و معلم - به شفاف سازی وضعیت کمک خواهد کرد. در هر حال، هرگونه پنهان کاری و رفتار مشکوک و غیرصادقانه، سرانجام خوشی خواهد داشت.

دوره متوسطه

● با توجه به ویژگی های فرهنگی جامعه ایرانی، از جمله حساسیت های خاص والدین در قبال مسائل تحصیلی فرزنده از خود و همچنین کاهش انگیزه های تحصیلی دانش آموزان، نقش مهم معنم دوره متوسطه در ارتباط با والدین، متعادل سازی توقعات و انتظارات آنان است. به عبارت دیگر، معلم باید به والدین در درک واقعیت ها کمک کند تا تصویر درستی از وضعیت تحصیلی فرزنده از باشد. به دست آورند و بر مبنای این شناخت، تصمیم های آموزشی مناسب اتخاذ کنند. تشویق والدین به اعمال کترول و سخت گیری بیش تر، در عمل بر حجم مشکلات خواهد افود.

● یک عامل تأثیرگذار دیگر در ارتباط معلم با والدین، تیپ خانوادگی والدین است. اگرچه این عامل در همه دوره های تحصیلی تأثیرگذار است، ولی به احاطه آن که والدین نه تنها والدین، بلکه کل نظام آموزشی - برای دوره متوسطه اهمیت خاصی قائلند، نقش عامل یادشده در این سرمه بیش تر نمایان می شود.

همه والدین برای این که فرزنده اشان چگونه باشد، به چه آگاهی هایی برسد. کدام ارزش های اخلاقی و معابر های رفتاری را در فرایند رشد بیاموزد، آنکارا یا تنویرها، تصوری آرمانی دارند. انها برای سوچ دادن

فرزنده اشان بنگرنند. ارتباط منظم والدین با مدرسه و معلمان نیز می تواند ابزاری مؤثر در این زمینه باشد. در موارد زیادی، به عنوان نبود ارتباط منظم با مدرسه و معلم، والدین زمان زیادی را از دست می دهند و دیر متوجه افت تحصیلی فرزنده اشان می شوند. مدرسه و مدیریت آن می توانند هماهنگ گننده این ارتباط منظم باشند و زمینه و شرایط را برای آن مساعد سازند.

● نکته مهم دیگر درخصوص ارتباط معلم با والدین، شفاف سازی وضعیت است. نوجوانان نسبت به مسائل خاص خود حساسیت های ویژه ای دارند و گاهی والدین یا معلمان برای تحریک نشدن این حساسیت ها، از روش هایی خاصی استفاده می کنند که نه تنها مؤثر نیستند، بلکه مشکلاتی را هم به وجود می آورند. برای مثال، دانش آموزی مشکل درسی یا انصباطی دارد و معلم یا معاون سعی می کنند به نحوی موضوع را به اطلاع والدین او برسانند، به طوری که خود دانش آموز متوجه نشود. یا دانش آموز را زیاد مطلبی خصوصی را با معلم خود در میان می گذارد، ولی معلم به دلایل خاصی، مطلب را به راحتی در اختیار والدین او قرار می دهد. یا دانش آموز علاوه ای به حضور پدر و مادر خود در مدرسه ندارد، اما والدین او سعی می کنند، مخفیانه با مدرسه ارتباط برقرار کنند.

در چنین حالت هایی، وضعیت به نحوی مبهم و پیچیده می شود. بنابراین قاطعیت و صداقت، بهترین راه برآورده است از این وضعیت است. بهتر است در همان روزهای اول سال تحصیلی، مسیری روش برای ارتباط با والدین تعیین شود و دانش آموز هم از آن اطلاع یابد. برای مثال، دانش آموز بداند که چه بخواهد، چه نخواهد، معلم شن گاهی والدین او

● به دلیل مراجعات پراکنده و گاه غیرقابل پیش‌بینی والدین در دوره متوسطه، که امری رایج در مدرسه است، معلم نمی‌تواند فرایندی منظم برای تبادل اطلاعات و اتخاذ تصمیمات در پیش بگیرد. بنابراین، با در نظر گرفتن سه نکته قبلی، معلم باید از همین فرصت‌های محدود برای ارتباط با والدین حداقل استفاده را ببرد و منتظر ارتباط‌های بعدی نماند. مگر آن‌که براساس تیپ والدین، به ادامه ارتباط‌ها اطمینان داشته باشد.

تمرین ۲

براساس دوره تحصیلی خود، به صورت فردی یا گروهی به سؤالات زیر پاسخ دهید:

۱. تاچه‌اندازه به ارتباط مستقیم با والدین اهمیت می‌دهید؟
۲. از چه مهارت‌ها و ابزارهایی برای ارتباط مؤثر با والدین برخوردارید؟ چه موارد دیگری را می‌توانید به این نکات اضافه کنید.
۳. چه خاطرات خوب و بدی از ارتباط با والدین دارید؟

یادآوری این خاطرات و به نظم درآوردن آن‌ها از طریق نوشتن، به شما کمک خواهد کرد، درباره موضوع ارتباط با والدین، به یافته‌های جدیدی دست پایید.

زیرنویس

۱. فیض مور، بتاریس. مدبربت کلاس درس متنی بر دانش آموزان محوری. ترجمه کیانوش هاشمیان (۱۳۸۱).
۲. اسپارک، برنارد. آسروش در دوران کودکی. ترجمه محمد حسین نظری نژاد (۱۳۶۹). مشهد: آستان قدس رضوی، چاپ سوم، ص ۳۴۰.
۳. گلادر، جانای و بروونیسگ، راجر، اچ (۱۹۹۰)، روان‌شناسی تربیتی، اصول و کاربرد آن. ترجمه علینقی خازنی (۱۳۷۵).
۴. ماسن، باول متزی و همکاران. رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهدیه‌یاسایی (۱۳۶۸). تهران: مرکز، چاپ اول، ص ۴۴۴.
۵. احدی، حسن و جمهیری، فرهاد (۱۳۷۸). روان‌شناسی رشد. تهران: پردیس، چاپ اول، ص ۱۴۹ و ۱۵۰.

والدین انعطاف‌پذیرند و ضمن اعطای آزادی به فرزندان، برای آنان مقررات روشی تعریف می‌کنند و برای آن دلایلی نیز ارائه می‌دهند.

۳. فرزندپروری سهل گیرانه: در این شیوه، والدین از فرزندان خود انتظارات چندانی ندارند و کودکان در بیان احساسات و رفتارهای تکانشی خود آزادی عمل دارند.

در این تحقیق مشخص شد، هریک از سه شیوه قبل به شکل گیری خصوصیات

متفاوتی منجر می‌شود. مثلاً، فرزندان خانواده‌هایی که شیوه قاطعانه اعمال می‌کنند،

متکی به خود و علاقه‌مند به پیشرفت

بارمی‌آیند.^۵

● موضوع مهم دیگر درخصوص ارتباط معلم با والدین، مشکلات دانش آموزان خاص است، یعنی دانش آموزانی که مشکلات حاد درسی یا انساباتی و اخلاقی دارند. به طور معمول، مسیری که در این گونه موارد طی می‌شود، روشن و منطقی نیست. بسیار اهمیت دارد که مدرس و معلم در مورد مسائل دانش آموزان خاص به شکل منسجم و هدفمند رفتار کنند.

دانش آموزی که به رغم بارها اخراج از کلاس، حضور والدین او در مدرسه و اخذ تمهد کتبی و تهدیدها و تنبیه‌ها، هنوز به رفتار خود ادامه می‌دهد، در واقع در مسیر درستی هدایت نشده است. این موضوع یکی از مسائل بسیار پیچیده و مشکل ساز در کار

معلمان متوسطه است. در مدرسه‌های متوسطه، تکلیف دانش آموزان خاص روش نیست. علاوه بر آن، امکانات و ابزارهای مناسبی هم در این باره وجود ندارد. نهایت رفتاری که با این نوع دانش آموزان می‌شود، جایه‌جایی و تعویض مدرسه آنان است.

بسیاری از معلمان ناچارند، به طور انفرادی و به شیوه خاص خود با آنان رفتار کنند که این امر هم دشواری‌ها و سختی‌های زیادی به همراه دارد.

فرزند خود به سوی این هدف‌های آرمانی، راهبردهای بسیاری را می‌آزمایند.

«فرزند آرمانی» از فرهنگی به فرهنگ دیگر فرق می‌کند.^۶ بر این اساس، تیپ‌های متفاوت والدین شناسایی شده‌اند و تأثیر هریک از این تیپ‌ها از جنبه‌های گوناگون رفتار والدین با کودک ارزیابی شده است.

تحقیقات نشان می‌دهند که رفتار فرزندان بیشتر متکی به الگوی رفتاری والدین است. ارتباط مؤثر با والدین در دوره متوسطه زمانی ایجاد خواهد شد که تیپ والدین و الگوهای رفتاری آنان را بشناسیم.

حسن این تیپ‌شناسی، دست کم آن است که معلم تشخیص می‌دهد براساس شرایط موجود، می‌تواند روی ارتباط با کدام گروه از والدین سرمایه‌گذاری کند و ارتباط با کدام گروه از این سرمایه‌گذاری را ندارد.

تغییر دادن نگرش‌ها کاری دشوار است و با توجه به ارتباط بسیار محدود بعضی از والدین با مدرسه، در زمان م وجود، نمی‌توان به تغییر نگرش آنان کمکی کرد. پدر و مادری که انتظارات تحصیلی آرمانی و ناماسبی از فرزندان خود دارند و فقط به نمرات بالا می‌اندیشند، در زمانی کوتاه نمی‌توانند نگرش خود را اصلاح کنند. در هر حال، یکی از دشواری‌های ارتباط معلم با والدین در دوره متوسطه، به نبود فرست متناسب برای شناسایی تیپ والدین بازمی‌گردد.

راهنمای ۲

الگوهای فرزندپروری

در تحقیقی، سه نوع الگوی فرزندپروری به این شرح بررسی شده است:

۱. فرزندپروری استبدادی: در این شیوه، فرزندان در محیط خانواده با محدودیت‌های شدیدی مواجه هستند و موظفند از مقررات خاص والدین پروری کنند.
۲. فرزندپروری قاطعانه: در این شیوه،